



BEITEBRUK I HJERKINN SKYTEFELT

Innhold:

BAKGRUNN	2
<i>Beiteretten</i>	2
HISTORISK BRUK	2
<i>Feleger</i>	2
SETERDRIFT	3
<i>Rolstadsetra</i>	3
<i>Bentdalsetra</i>	4
DAGENS SITUASJON	4
<i>Sankelag/brukere i området</i>	4
<i>Bruk av infrastruktur</i>	5
BEITEKVALITET	5
<i>Vegetasjonstyper og beitekvalitet</i>	5
<i>Områdevis omtale av vegetasjon og beite</i>	6
<i>Beitekapasitet</i>	7
FRAMOVER	8
SIKKERHET	8
ØNSKER FRA NÆRINGA	8
KONFLIKTOMRÅDER	9
GJENGROING	9
BEHOV FOR BEITERESSURSER FRAMOVER	9
ANBEFALING FOR PLANPROSESSEN	9
LITTERATUR	11

TILBAKEFØRING AV HJERKINN SKYTEFELT TIL SIVILE FORMÅL
RUTH KARIN G. SELSJORD
DOVRE, 09.12.2002

Bakgrunn

I Lesja og Dovre er beitebruken i utmarka fortsatt omfattende, selv om utnyttingen av utmarksbeite har gått tilbake de siste 50 åra. Området skytefeltet ligger i har vært brukt til utmarksbeite og setring fra langt tilbake. Området har beiteressurser som i dag bare i liten grad blir utnyttet. Dette skyldes en generell nedgang i beite i utmarka, og at økt aktivitet i skytefeltet har gjort området mindre egnet for beiting.

Beiting i utmark har minket først og fremst på grunn av at en ved høyere effektivitetskrav i landbruket har måttet gå bort fra ekstensive driftsformer som utmarksbeiting og setring. Likeså har dyr som hest og geit så godt som forsvunnet frå utmarka i Dovre og Lesja. Skytefeltet representerer likevel store verdier som utmarksbeite som det er viktig å synliggjøre. For skytefeltet utgjør beiteressursene omkring 930.000 kroner om en regner om forenheter til penger.

Beiteretten

For arealet i Hjerkinns skytefelt som er statsalmenning blir beitebruken styrt etter Fjellova og forvalta av fjellstyrene. I §15 i denne lova heter det at jordbrukere med rett i statsalmenning har rett til å beite med så stor buskap som brukeren kan vinterfø på garden. Dersom beitinga ikke skjer til ulempe for andre bruksrettshavere, kan fjellstyrene likevel gi tillatelse til at det blir beitet med større dyreflokker enn det garden har vinterfor til. Det er også tillatt for fjellstyrene å inngå beiteavtale med andre som ikke har beiterett i allmenninga, som for eksempel å dele inn området i beitefelt, fastsette slippe- og sankedatoer, og bestemme hvor stort antall dyr av ulike dyreslag som kan beite innenfor hvert felt.

Historisk bruk

Det har vært drevet organisert beiting i skytefeltet i lang tid. Helt fra kvegflokker ble drevet til fots fra Trøndelag til Oslo har det vært kvelegre på Hjerkinns. Fra slutten av 1800-tallet har det også vært seterdrift i skytefeltet.

Feleger

Svånådalen: Koll-legret ble fra gammelt brukt av dovringer og lesjinger: Til dels var det også brukt av oppdøler. Lægeret var enkelte år brukt isolert, men det var også brukt sammen med Svånålægeret som høgsommerbeite. Det var for det meste til større storfedrifter på 200 til 300 dyr at dette lægret ble nyttet. Ved siden av de gjette storfedrifter ble det fra gammelt regelmessig sluppet hester der både fra Dovre og Lesja. Hvor mange hester som beitet der vet en ikke sikkert. Enkelte gårder slapp opp til 10 hester årlig, så tallet var sikkert høyt. Fra 1930-tallet har Koll-legret vært nyttet til oksedrift. I 1944 gikk det 88 okser der. Tallet før 1940 var normalt større.

Svånålægeret ble mer nyttet som isolert leger enn tilfellet var med Koll-legret. Lægeret er veldig gammelt og har vært nyttet av både dovringer og lesjinger. Lægret ble mest brukt til storfedrifter, men det ble også sluppet hester der. I følge allmenningsprotokollen var beitebelegget i Svånådalen og Grøndalen i 1850 oppe i ca. 600 storfe. I 1944 ble lægeret nyttet til 58 okser og 104 værer.

Rolstadbui. I 1940 – 1950 åra ble traktene omkring Rolstadbui nyttet til driftebeite for hest. I 1944 var det ei hestedrift der på 35 stykker. Traktene omkring har fra gammelt ikke vært nyttet som egen driftbeitestrekning. Rolstadbui var opprinnelig en jakthytte.

Skredalægeret i Grøndalen. Dette legerte har fra gammelt vært nyttet av Dovre og Lesja i fellesskap. I årene før 1940 ble det normalt nyttet til ei oksedrift på ca. 100 dyr fra Lesja. I

skredalægeret gikk det i 1944 58 okser og 104 værer. I 1957 måtte drifta flyttes fra Skrealægret og Svånålægeret til Telet v/Lersjøen pga. skytingen til de militære på Hjerkin. Senere har det ikke vært drift der.



*Hingst med
hoppefølge i
Grøndalen*

Grisungdalen. I hvor stor utstrekning Grisungdalen har vært nyttet som beite fra gammelt er lite kjent. De to setrene i Vesl-lie var opprinnelig leger for storfe og sau. Begge setrene ble nyttet fram til 1959. Beitebelegget på de to setrene var på ca. 40 storfe og 60 småfe.

Seterdrift

Rolstadsetra

Rolstadsetra ble satt opp i 1871. Før 1871 var Vesl-lie felæger. En visste at det var et godt beiteområde, og festekontrakt for å få oppføre setra ble derfor godkjent. I Dagbøker fra Sønstebø 1860 – 1874 står det: "Ole Rolstad opfører i denne sommer (1871) stue i Grisungalen i Lillelien, kaldet som skal blive til sæter".

Januar 1872 står det: "Ole Rolstad arbeider meget på sin nye sæter og setter stein-mur til gjerde omkring qveen, og har oppført plankeværk til fjøs". Senere blir det satt opp steinfjøs på setra.

Rolstad hadde opprinnelig seter på Høgsetra, men setra ble flyttet til Vesl-lie på grunn av bedre beitemengde og kvalitet. Det ble en helt annen produksjon etter at setra ble flyttet til Grisungalen. Setra ble flyttet tilbake til Høgsetra i 1959 pga. økt aktivitet i skytefeltet. Forsvaret har siden da betalt en årlig sum som vederlag for seterdrifta.

I Vesl-lie hadde de kyr, kalver og kviger. Senere var det også geit der. To budeier passet dyra på setra. Levering av melk startet først på 50-tallet. Før der ble det kinna smør og ysta ost på setra. Maten ble sendt ned til bygda. Det meste av maten gikk til gården hvor det var mye folk. Resten ble solgt til butikkene.

På 1950-tallet etter at Snøheim ble åpnet var det mye turisttrafikk på setra. Folk gikk innom Vesl-lie på veg inn til Snøheim og kjøpte med seg ost og rømme. Ola Jo Botheim forteller at i 1956 hadde budeia ei hel mugge full av penger fra salg av varer til turister. Det var nok penger i mugga til å dekke hele lønna (1500 kr) til budeia den sommeren.

På kvea ble det onna vel 20 mål. Foret ble kjørt hjem med hest på vinterføre. Da jernbanen var ferdig ble det pressa og sendt med toget. Ved som karene tidligere måtte frakte inn til setra med hest og slede ble også frakta med toget til Hjerkinns og kjørt til Vesl-lie med hest og vogn.



*Onnekar i Vesl-lie,
Rolstad*

Bentdalsetra

Setra ble utvist i 1931 og bygd opp i 30-åra. Det var kyr og geiter på setra. Dyra ble frakta til Hjerkinns med jernbanen, deretter gikk de langs en kjerrevei inn til Vesl-lie. Det ble tatt avling av kveet. Foret ble fraktet ned til bygda. Dyra på setra gikk oftest fritt, men det var noen kveer.

Veien inn til setrene ble bygd på begynnelsen av 50-tallet. I 1960 ble drifta flytta til Nysetra.

Dagens situasjon

Sankelag/brukere i området

Jora beitelag har husdyr innenfor skytefeltets grenser. Beitelaget har 17 medlemmer. 7 medlemmer hadde sau på utmark, og 7 hadde storfe på utmark sommeren 2001. Det slippes omlag 1500 sau og 120 storfe innenfor laget sine grenser. Grovt sett rekner en med at $\frac{3}{4}$ av beitearealet ligger i Dovre kommune og $\frac{1}{4}$ i Lesja kommune. Skytefeltet omfatter de innerste delene av beite til Jora sankelag. 4 medlemmer har omkring 5-600 sau innenfor skytefeltets grenser.

Beitemønster: Det beiter sau i store deler av skytefeltet, unntaket er Grøndalen, Einhøvlingen og de nordligste områdene mot Snøhetta. Storfe beiter bare sporadisk i skytefeltet, da først og fremst på Knattmyrin.

Rovvilt: Jora beitelag har vært utsatt for tap av sau, det er først og fremst jerven som er skadegjørereren. Det mest utsatte området er rundt Grisungan og Buahøe. Fram på Vålåsjøhøene er sau også blitt tatt av ørn.

Bruk av infrastruktur

Vegstrekningene Hjerkinn – Vålåsjøhøe – Grisungen og Hjerkinn – Snøheim blir brukt i forbindelse med tilsyn av sau, utsetting av saltstein og sanking. Det er for det meste private buer/hytter som blir brukt i forbindelse med tilsyn og sanking av sau.

Jora beitelag starter sanking av sau etter at reinsjakta er slutt. I skytefeltet er det øvelse etter reinsjakta, sankerne får derfor ikke komme inn i feltet. Til gjengjeld stiller forsvaret med helikopter for å sanke sauene i feltet effektivt.

Beitekvalitet

Vegetasjonstyper og beitekvalitet

Tabell 1. Arealfordeling av ulike vegetasjonstyper- og arealstyper i Hjerkinn skytefelt, samt beiteverdien til vegetasjonstypene vurdert etter en 3-delt skala; Mindre god (Mg), god (G) og svært god (Sg) (se kart nr. 1).

Vegetasjonstype	Km ²	%	Beiteverdi	
			Sau	Storfe
1a Mosesnøleie	2,5	1,5	Mg	Mg
1b Grassnøleie	9,2	5,5	G	G-Mg
2b Tørrgrashei	26,7	16,1	Mg-G	Mg
2c Lavhei	41,2	25,0	Mg	Mg
2d Reinrosehei	0,3	0,2	Mg-G	Mg
2e Rishei	36,2	21,9	G	G
3a Lågurteng	2,7	1,6	Sg	Sg-G
3b Høgstaudeeng	10,5	6,3	Sg	Sg
4b Blåbærbjørkeskog	0,9	0,6	G	G
4c Engbjørkeskog	0,3	0,2	Sg	Sg
9a Rismyr	2,2	1,3	Mg	Mg
9b Bjønnskjeeggmyr	0,04	0,0	Mg	Mg
9c Grasmyr	12,8	7,7	Mg-G	G
9d Blautmyr	0,4	0,3	Mg	Mg
11b Beitevoll	0,05	0,0	Sg	Sg
12b,c Bart fjell og blokkmark	17,1	10,3	Ikke beite	Ikke beite
12f Annet nytta impediment	0,3	0,2	Ikke beite	Ikke beite
Sum landareal	163,1	98,8		
Vatn	2,0	1,2		
SUM TOTALT AREAL	165,1			

Tre vegetasjonstyper er dominerende i Hjerkinn skytefelt; rishei med 22% av arealet, lavhei 25% og tørrgrashei 16% (denne typen forekommer vesentlig over 1300 – 1400 m o.h.). 10 % er bart fjell og blokkmark. Av rikere vegetasjon fins høgstaudeeng og lågurteng med til sammen 8% av arealet. Nærmere omtale av vegetasjonstypene er gitt i "Vegetasjon og fjellbeite i Dovre kommune" (Rekdal 1998).

Sorterer en vegetasjonstypene etter beitekvalitet i tre klasser og "ikke beite", får en fordeling som vist i tabell 2.

Tabell 2. Fordeling av areal med ulik beiteverdi for storfe og sau.

Beiteklasse	Storfe		Sau	
	Km ²	%	Km ²	%
Mindre godt beite	65,3	40	77,0	47
Godt beite	66,0	41	54,3	33
Svært godt beite	14,7	9	14,7	9
Ikkje beite	17,1	10	17,1	10
SUM BEITEAREAL	163,1		163,1	

Arealtallene i tabell 2 tar også hensyn til tilleggssymbol som er brukt på vegetasjonskartet, en kan ikke summerer tallene i tabell 1 og komme fram til samme resultat. For eksempel er vegetasjonstyper med tilleggssymbol for mer enn 50% dekning av bart fjell eller blokkmark senket en grad i verdi. Det samme gjelder rishei med over 50% med lavdekning. Halvparten av tørrgrasheia som ikke har lavdekning er reknet som godt beite. Forskjellen i beiteverdi for sau og storfe ligger vesentlig i at gressmyrene er lavere klassifisert for sau.

Områdevis omtale av vegetasjon og beite

Nedenfor følger en områdevis beskrivelse av vegetasjon og beite i Hjerkinnskytefelt. I tillegg til egne observasjoner fra kartlegging, er omtalen gitt med støtte i Selskapet for Norges Vel sine beiteundersøkelser (Haugen 1949). Om ikke annet er nevnt er gitte beiteverdier gitt for sau.

Svånådalen: Dalbunnen ligger omkring 1100-1200 m o.h. og dalformen er vid med slakke hellinger opp til 1500-1600 m på hver side. Dalsidene er dominert av *rishei*, *lavhei* og *gressmyr* før *tørrgrashei* tar over 1300-1400 m o.h. Langs Svåne og bekker og vannrike sig i dalsidene, er det godt innslag av fattige *høgstaudeenger* med vierkratt som er viktig for beitet. Øverst i dalsidene fins *gressnøleie* jevnt. Langs bekken på vestsiden av Kolla er det innslag av kalkkrevende vegetasjon i *lågurtenger*, *høgstaudeeng* og *rik rishei*. Dette er typer med svært god beiteverdi. Beitet i Svånådalen er jevnt **godt** for både sau og storfe opp til 1300 m. Svånådalen munner ut på ei stor flat fly, Storrandin, på 1000-1100 m o.h. Her består vegetasjonen mest av *lavhei*, med mindre innslag av *rishei*, *gressmyr* og *fattig høgstaudeeng*. Beiteverdien her er **mindre god**.

Grøndalen: Vegetasjonen i øverste delen av Grøndalen er mer ensidig, og stort sett avgrenset til elveavsetningene i dalbunnen som her ligger rundt 1200m. *Lavheier*, *risheier* og *tørrgrasheier* dominerer. I den vestligste delen kommer større areal med *vierkratt* og *risheier* med god smylevokster inn. En del myrareal finnes. Beiteverdien er **god** for sau og storfe.

Grisungdalen har mer variert vegetasjon enn Svånådalen og med godt innslag av rikere typer. Nederste delen av dalen er vid og ligger mellom 100 og 1100 m o.h. Nordsiden er sterkt risheidominert. På sørsiden er vegetasjonen mer mosaikkpreget mellom *rishei*, *lavhei*, *grassmyr* og *høgstaudeeng*. I nordhellingen opp mot Vålåsjøhøe fins store snøleieareal både som *grassnøleie* og *lågurteng* med kalkkrevende vegetasjon. Beiteverdien er her **god** for storfe og sau.

Mellom Bratthøe og Vesleknatten snevres dalen inn, men er fremdeles romslig opp til Grisungknatten der dalføret blir trangt og stiger opp til vel 1200 m rundt Semundtjønnin. Dalbunnen har mest *rishei* på nordsiden og lavhei på sørsiden av elva. Dalsiden mot Vålåsjøhøe har også her god snøleieinnslag. Øverst i dalføret ved Grisungknatten, er det innslag av *lågurteng* og forekomst av *reinrosehei*. Beiteverdien er her **god – svært god** for sau.

Alle de omtalte dalene er høytliggende og skogbare. Dette gir dårlige leforhold for beitedyr. Beitet er slik sett best egnet for sau. Over 1300 m o.h. er det lite tilbake av beitet for husdyr. For rein byr området på et variert beite. Lavdekningen er lavere en potensiell dekning i høydene. I tillegg til beitet i de tre dalførene kommer også mindre areal på sørsiden av Vålåsjøhøe.

Beitekapasitet

Det fins lite forskning rundt beiteverdien til de enkelte vegetasjonstypene. Dette gjelder både produksjon og næringsverdi av plantemateriale, men særlig dyrene sitt næringsopptak som vil variere fra type til type. Høyest opptak vil en ha fra de beste beitetypene. Målt i fra avdrått på dyr er det funnet at fjellbeite på Østlandet gir en middelavkastning åp 3-4 f.e./dekar (Selsjord 1966). På skogsbeite er det tilsvarende funnet at sau kan ta opp 11 f.e./dekar ved 120 dagers beitesesong og 8 f.e./dekar for storfe ved 80 dagers beitesesong (Bjør og Graffer 1963). Tveitnes (1949) har regnet ut passende tall beitedyr for fjellbeite av ulike kvaliteter på Vestlandet. Dersom en tar utgangspunkt i nyttbart beiteareal i den mening at dette er areal der en kan regne med at dyrene tar beitegrøde av betydning fra, kan dette se ut til å være et passende utgangspunkt (Rekdal m.fl. 2000).

Tabell 3. Beitekapasitet for sau på fjellbeite med ulik kvalitet, bearbeidet etter Tveitnes (1949). Kolonne 3 viser sauetallet regnet om til dekar per sau. De tre siste kolonnene viser fôropptaket ved ulike dyretall og tre lengder for beitesesong. Opptak er regnet etter et snitt åp 1 f.e. per dag per sau. Tabellen forutsetter en lineær sammenheng i beiteopptak gjennom sesongen.

Kvalitet	Sau per km ²	Dekar per sau	Fôropptak i f.e. per dekar		
			80 dagar	100 dagar	120 dagar
Mindre godt beite	33-54	30 – 19	2,6 - 4,3	3,3 - 5,4	4 - 6,5
Godt beite	55-76	18 – 13	4,4 - 6,1	5,5 - 7,6	6,6 - 9,1
Svært godt beite	77-108	13 – 9	6,2 - 8,6	7,7 – 10,8	9,2 - 13

Tabell 2 viser fordelingen av beiteareal på ulike beiteklasser i Hjerkinnskytefelt. Klassen mindre godt beite består stort sett av vegetasjonstyper som har så lite beiteplanter at dyrene i liten grad vil oppsøke disse områdene for beiting. Nyttbart beiteareal er derfor klassene godt og svært godt beite, til sammen **81 km² eller 50%** av det totale arealet. Regner en bare areal som er egnet for sau blir utnyttbart beiteareal **69 km² eller 42%** av landarealet.

Beiteverdien totalt for Hjerkinnskytefelt kan settes til **godt beite**. Ut fra tabell 3 er passende dyretall da 55-76 sau per km² nyttbart beite. Da det her er snakk om høytliggende beite bør dette tallet settes heller lavt. Setter en 60 sau per km² vil en med et nyttbart beiteareal på 81 km² ha rom til **4900 sauer**. 7 km² av beitearealet er *grasmyr* og vil bli mest nyttet av storfe. Dette arealet utgjør 420 saueenheter eller 105 storfe

Som en saueenhet er her tenkt forbeholdet i snitt for søye og 1,7 lam. Dette vil være om kring 1 forenhet per dyr per dag. 1 storfeenhet er storfe med forkrav på 4 f.e. per dag i snitt gjennom beitesesongen. Dette passer for ungdyr i vekst ved 1-2 års alder, og som vedlikeholdsfor for melkekyr. For kyr i produksjon må en i tillegg regne 0,4 f.e. per kg melk. 1 storfe utgjør 4 saueenheter.

(1 storfeenhet = 4 saueenheter). Best utnytting av beiteområdet får en derfor ved beiting med både storfe og sau. Det oppgitte dyretallet forutsetter jevn utnyttelse av arealet.

Haugen (1949) oppgir passende dyretall til 9000 dyr i de tre dalførene. Samlet areal for denne utregningen er 175 000 dekar. Dette synes å være svært høyt når en tar i betraktning at beitet er høytliggende. Haugen sin utredning er 50 år gammel og tilpasset et annet dyremateriale og andre krav til avdrått. En bør derfor ligge langt lavere enn det dyretallet som er tilrådd her. Beitet blir også brukt av rein og moskus. Det er vanskelig å tallfeste hvor mye disse dyra belaster beitet.

Regner en beitesesongen til 80 dager og at hver saueenhet høster 1 forenhet per dag vil en kunne høste **384 000 forenheter** fra skytefeltet hvert år.

Det må understrekes at utregning av dyretall og forgrunnlag ovenfor er grove anslag. Fasiten finner en ved å følge med i bruken av området og vektene på dyr fra beitet.

Framover

Tallene ovenfor viser at det er betydelige beiteressurser i området, men ut fra beitebruken i dag er disse ressursene lite utnyttet. Både Grøndalen og områdene nord og vest for Svåne er så godt som frie for beitedyr, mens det er anslagsvis 5-600 sauer i Grisungdalen og framover Vålåsjøhøe. Med aktiv tilrettelegging kan det meste av det som i dag er skytefelt, utnyttes til beiting. Best utnyttelse av beiteressursene vil en oppnå med en blanding av sau og storfe. Tilrettelegging for storfe vil sette høyere krav til lasteramper, samlekvær og andre fysiske installasjoner.

Sikkerhet

Skytefelt blir ofte brukt som beiteområder. Forsvaret kjenner per i dag ikke til noen ulykker med dyr som beiter i skytefelt. Risikoen for beitedyr i Hjerkinnskytefelt ansees derfor som minimal. Det som likevel kan utgjøre en risiko er at ammunisjonsrester representerer en fare for "kvast" ved beiting med storfe.

Ønsker fra næringa

Jora beitelag påpeker at vegen Hjerkinns - Grisungen og Hjerkinns - Snøheim er viktige for næringen. Vegene letter tilsynet av beiteområder og sanking av sau. De ønsker derfor at disse vegene holdes åpen for motorisert ferdsel også i framtida.

De tidligere rettighetshaverne til setrene i Vesl-lie ønsker å få erstatning lengst mulig framover, for så å ta tilbake disposisjonsretten over setrene. De ønsker imidlertid å få tilbake disposisjonsretten på kveene og husene så raskt som mulig. (Det gjøres oppmerksom på at alle privatrettslige forhold blir tatt opp særskilt i egen rettslig vurdering).

Det kan være behov for å få klarlagt hvem som har beiterett i skytefeltet, og hvordan beiteretten påvirkes av allmenningsrettslige forhold mellom rettighetshaverne innenfor Dalsida statsallmenning, mellom rettighetshaverne innenfor Dovrefjell statsallmenning, samt allmenningene imellom.

Konfliktområder

Om det finnes konflikt mellom hjortevilt og sau, er et diskusjonstema både innenfor forskning og forvaltning. Det finnes per i dag ingen dokumentasjon på at sauen ødelegger for reinen. En stor undersøkelse fra Setesdalsheiene (Mysterud og Mysterud 1999) viser at det trolig ikke eksisterer noen slik konflikt. Hvilke beiteplanter som utnyttes av de enkelte artene, og om det er konkurranse mellom hjortevilt og sau er et kontinuerlig forskningsområde. Det synes heller ikke å være noen konflikt mellom moskus og sau. Antallet beitende dyr i skytefeltet er dessuten lavt i forhold til områdetets potensiale.

Det bør imidlertid ikke settes opp sperregjerder, sankekvæer og salteplasser i trekkveger for hjortevilt. Også i hekkelokaliteter eller hiområder til såkalte "rødliste-arter" bør en unngå nye anlegg.

Gjengroing

Utviklinga i landbruksnæringa i dag går mot færre dyr på utmarksbeite, sterk nedgang i seterdrifta, og ikke lenger uttak av lauv og mose og bruk av utmarksslåtter i skog og fjell. De fleste steder kryper skogen oppover i fjellet. Samtidig har færre beitedyr, ingen høsting av vinterfôr med mer, ført til en generell gjengroing av utmarka, med lauvskog, einer og store urter. Beitekvaliteten, det biologiske mangfoldet, kulturlandskapet og framkommeligheten blir kraftig redusert. Problemet med gjengroinga, er at utviklinga skjer så langsomt at det ikke blir oppfattet som noe problem før prosessen har kommet altfor langt. Praktisk erfaring og forskning ulike steder i landet, viser utvetydig at seterdrift og aktiv beiting med ulike husdyrslag er den beste måten å hindre gjengroing og redusert artsmangfold på.

Behov for beiteressurser framover

Det er umulig å si noe sikkert om hvordan beitebruken vil bli i tiden framover. Beitenæringen har store problemer på grunn av fredete rovdyr, spesielt jerv. Nasjonale landbrukspolitiske føringer kan også påvirke bruken av beite som ressurs. En tenker her på debatten om strukturen i landbruket, krav til effektivisering og endringsprosessene i internasjonal handel med matvarer.

Fjellbygdsjordbruket kan komme til å skranke dersom en ikke blir bedre til å markedsføre sine sterkeste sider, og videreutvikle seg i riktig retning. Landbruket er avhengig av forbrukertillit og politisk legitimitet. I denne situasjonen er det viktig å ha et åpent sinn til omstilling og nytenkning.

Produksjonen må trolig i større grad bygge på billig grovfor, være av spesiell kvalitet, og ha matvaresikkerhet, dyrevelferd og opphavsmarkering som fremste argument i kampen om prisaksept og marked. Da vil miljøvennlige og mindre intensive driftsformer bli en riktig, og trolig nødvendig veg å gå. Aktiv beitebruk kan derfor få ny fokus og interesse.

Anbefaling for planprosessen

Vurderingen av beitekvaliteten i Hjerkinnskytefelt synliggjør at området har store beiteressurser. Fra et landbruksfaglig synspunkt vil det være viktig å få lagt til rette for at beiteressursene i framtida kan utnyttes i ønsket utstrekning.

Det er viktig at området blir tilfredsstillende ryddet for blindgjengere, ammunisjonsrester og annen forurensning som medfører utrygge forhold for folk og fe. Dersom oppryddingen i noen områder ikke blir tilfredsstillende eller beiteområder er påført varig skade, bør gjeldende avtaler om erstatning for tapt beite legges til grunn.

Området bør legges til rette for moderne driftsformer for utnytting av beiteressursene med infrastruktur og installasjoner som effektiviserer beiteslipp, ettersyn og sanking av beitedyr. Dette forutsetter at dyrene kan transporteres inn i området. Arbeidet og kostnaden med å drive dyrene inn i beiteområdet blir ellers for stor.

Fire vegstrekninger er viktige for transportformålet:

1. Vegen innom Vesl-lie: viktig for beite i Grisungdalen.

Innenfor Rolstadsetra (Vesl-lie) bør det være samleleve, ledegjerder og lasterampe for sau og storfe som har beitet i Grisungdalen. Installasjonene bør legges et stykke innom seterne slik at de ikke kommer i konflikt med evt. seterbruk.

2. Ringvegen innom Geitberget: viktig for beiting i Vålåsjøhøe.

I skaret ved Geitberget bør det være samleleve, ledegjerde og lasterampe for sau som går i Vålåsjøhøe. For å styre sauene inn i skaret og mot samleleveene, synes det naturlig at Ringvegen blir opprettholdt et par hundre meter forbi skaret.

3. Vegen til Stridåbrue: viktig for beiting i Grøndalen og Svånådalen.

Ved Stridå-brue eller i nærheten bør det være samleleve, ledegjerder og lasterampe for sau og storfe som har beitet i Svånådalen og Grøndalen.

4. Storråndvegen: aktuell ved beiting omkring Kolla.

I Storråndvegen er det trolig bare en kort parsell som kan bli aktuell for transport av beitedyr. Det vil være behov for samleleve, ledegjerde og lasterampe for storfe mellom Haukbergbrue og skytefeltgrensa, da områdene omkring Kolla synes gunstige for storfebeiting.

I forbindelse med slike installasjoner er det også aktuelt med små skjul for å kunne lagre saltsteiner og materialer til vedlikehold. Anleggene må plasseres på steder hvor de ikke kommer i konflikt med viktige trekkveger for villrein.

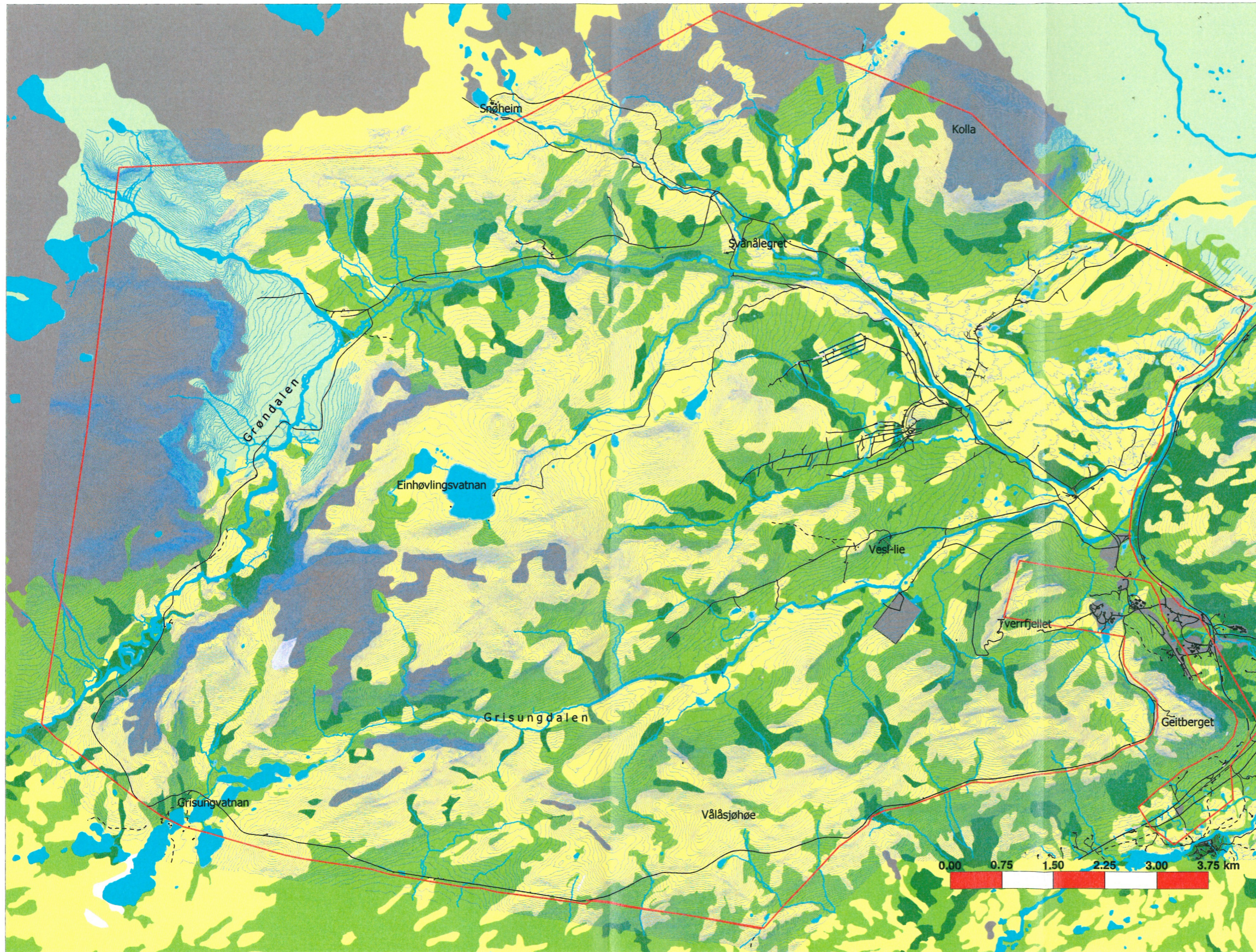
LITTERATUR

- Dovre kommune. 2000:** Beitebruksplan, Dovre kommune.
- Graffer, H. 1963:** Avling og avdrått. I: Bjor, K. & Graffer, H., Beiteundersøkelser på skogsmark. Forsk. Fors. Landbr. 14, 149-226.
- Haugen O. I. 1952:** Norske fjellbeite. Bind I. Oversyn over undersøkte fjellbeite i Oppland. Det Kgl.Selsk.for Norges Vel. Oslo.167 s.
- Lesja kommune. 2000:** Grønne verdier. Beitebruksplan for Lesja kommune 2000 – 2004.
- Lesja kommune. 1974:** Dokumenter i grensesak Lesja/Dovre.
- Rekdal, Y. 1998:** Fjellvegetasjon og beite i Dovre kommune. NIJOS rapport 8/98 Norsk institutt for jord- og skogkartlegging. Ås. 79 s.
- Rekdal, Y., Garmo, T.H. og Steinheim, G. 2000:** Vurdering av beitekapasitet i utmark. I: Husdyrforsøksmøtet 2000. Norges landbrukshøgskole, Ås.
- Selsjord, I. 1966:** Vegetasjons- og beitegranskingar i fjellet. Forsk. Fors. Landbr. 11, s.326-381.
- Tveitnes, A. 1949:** Norske fjellbeite. Bind II. Det Kgl.Selsk.for Norges vel. Oslo.167 s.
- Lesja og Dovre Kommuner. 2002:** Landbruksfaglig innspill til kommunedelplanprosessen Hjerkin PRO. Jordbrukssjefene i Lesja og Dovre kommuner.
- Muntlige kilder:** Asbjørn Bentsdal, Jørn Botheim, Ola Jo Botheim, Arild Rolstad.
- Foto:** Private bilder fra Ola Jo Botheim.

HJERKINN SKYTEFELT

BEITEBRUK

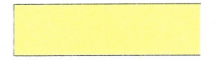
MÅLESTOKK 1:60000



TEGNFORKLARING

Beitekvalitet

Mindre godt



Godt



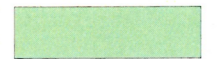
Svært godt



Ikke beite



Skog



Vann



Skytefeltgrense

